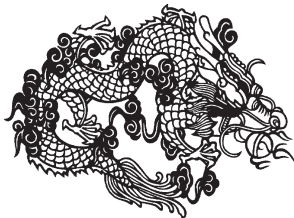

Конфуцій

В И Т Л О В И

Харків
ФОЛІО
2023

ГЛАВА 1

Навчатися

1

Учитель казав:

— Хіба не радісно навчатися й усякий час добиватися досконалості? І хіба не приємно, коли друзі приходять іздалеку? Чи не той муж чесотливий, хто не досадує, що невідомий людям?

2

Учитель Ю сказав:

— Нечасто буває, щоб чоловік, повний синівської шаноби й послуху старшим, любив би досаждати правителю. І не бувало зовсім, щоби той, хто

не любить досаждати правителю, мав би схильність до заколоту. Чеснотливий муж турбується про корінь; коли закладено корінь, то народжується й шлях, синівська шаноба і послух старшим — хіба не в них коріниться людяність?

3

Учитель сказав:

— Людяність рідко поєднується з гарними речами й лестивим виразом обличчя.

4

Учитель Цзен сказав:

— Я на день тричі себе питаю: чи сумлінно я трудився для людей? Чи зберіг щирість у спілкуванні з друзями? Чи повторював те, чого мене навчали?

5

Учитель сказав:

— Правлячи уділом, здатним виставити тисячу бойових повозок, слід бути ретельним у справах, правдивим, любити людей, заощаджувати кошти й спонукати народ працювати відповідно до пори року.

6

Учитель сказав:

— Удома молодші шанують батьків, а деінде слухняні зі старшими, обережні й правдиві, повні любові до всіх та близькі з тими, в кому є людяність. Якщо при цьому стає сил, то стримлять надбати ученість.

7

Цзися сказав:

— Якщо хто замість чуттєвості вибирає добро, здатен до знемоги служити батькові й матері, на службі державцеві може жертвувати собою й звертається до друзів із правдивим словом, то нехай би казали, що він неук, я неодмінно назву його ученим.

8

Учитель сказав:

— Якщо чеснотливий муж не має суворості, в ньому нема переконливості й він непевен у навчанні. Головне — будь чесний і правдивий, не води дружби з тими, хто тобі не рівня, і не бійся виправляти свої помилки.

9

Учитель Цзен сказав:

— Якщо шануватимуть мертвих, пам'ятатимуть предків, то в народі знов запанує чеснота.

10

Цзицинь спитав Цзигуна:

— Хоч би в якій країні був Учитель, він завжди знає про справи її правління. Він сам шукає ці відомості чи йому їх дають?

Цзигун відповів:

— Учитель дістає їх завдяки тому, що ласкавий, добрий, чемний, ощадливий і поступливий. Чи не вирізняється він у тому, як їх шукає, від інших людей?

11

Учитель сказав:

— Хто вдивляється в прагнення свого батька, коли він живий, а після його смерті — в те, як він чинив, і не міняє його шляху протягом трьох років, можна сказати, що шанує той батьків.

12

Учитель Ю сказав:

— З призначень ритуалу найцінніша гармонія. Вона робить прекрасною путь стародавніх царів, а їх наслідують у малому й великому. Та проте і гармонія буває до речі не завжди. Якщо знають саму гармонію, не беручи її в рамки ритуалу, вона не може перетворитися на життя.

13

Учитель Ю сказав:

— Якщо, будучи щирим, близький до справедливості, обіцяння зможе виконати. Якщо шанує відповідно до ритуалу, то уникне сорому й неслави. Якщо твоя підпора той, хто насправді тобі близький, то можеш йому підкоритись.

14

Учитель сказав:

— Якщо чеснотливий муж не думає під час трапези про насичення свого шлунка, не прагне, живучи вдома, затишку, проявляє запопадливість у ділі, обережно говорить і виправляється, зближаючись із тими, у кого є путь, то можна сказати, що він любить ученість.

15

Цзигун спитав:

— Як ви оцінюєте той випадок, коли людина у злиднях ні перед ким не плазує, а забагатівши — не зазнається?

Учитель відповів:

— Це непогано, та не так добре, як те, коли людина у злиднях відчуває радість, а забагатівши, схиляється до ритуалу.

Цигун знову спитав:

— В Піснях є рядки:

*Він мов гранована різьба,
Шліфована й гладенька.*

Чи не про цього ви казали?

— Так, Ци, — відповів Учитель, — відсьогодні з тобою можна говорити про Пісні: тобі скажеш що-небудь, а ти вже знаєш, що за цим слідом.

16

Учитель сказав:

— Не журися, що люди не знають тебе, та журися, що ти не знаєш людей.

ГЛАВА 2

Правитель

1

Учитель сказав:

— Правитель, що покладається на чесноту, немовби північна Полярна зоря, що завмерла на своєму місці серед сонму сузір'їв, що обертаються навколо неї.

2

Учитель казав:

— Три сотні Пісень варті одного рядка, який каже: «Його думка не ухиляється».

3

Учитель сказав:

— Якщо правити за допомогою закону, гамувати караючи, то народ побережеться, але не знатиме сорому. Якщо правити, маючи на думці чесноту, порядкувати за ритуалом, народ не тільки засоромиться, але й виявить покору.

4

Учитель сказав:

— П'ятнадцяти років я відчув бажання навчатись; у тридцять років я ствердився; дійшовши сорока, звільнився від сумнівів; у п'ятдесят пізнав веління Неба; у шістдесят мій слух став проникливим; з сімдесяти років я йду за бажаннями серця, дотримуючись міри.

5

Милосердний зі Старших спитав про те, що таке синівська шаноба.

Учитель відповів:

— Це те, коли не порушують ритуалів.

Пізніше Фань Чі віз Учителя, і той сказав:

— Старший Сунь спитав мене про те, що таке синівська шаноба, і я відповів: «Це те, коли не порушують ритуалів».

— Що це значить? — спитав Фань Чі.

Учитель відповів:

— Служи батькам за ритуалом, помруть — поховай за ритуалом і шануй їх жертвами за ритуалом.

6

Войовничий зі Старших спитав про те, що таке синівська шаноба.

Учитель відповів:

— Це те, коли батька й матір лише одне й тривожить — як би син не занедужав.

7

Цзю спитав про те, що таке синівська шаноба.

Учитель відповів:

— Нині синівська шаноба зводиться лише до утримання батьків. Але ж утримують і тварин. У чому буде тут відмінність, якщо не проявляти самої шаноби?

8

Цзися спитав про те, що таке синівська шаноба.

Учитель відповів:

— Вираз обличчя — ось у чім її складність. А коли з'являється якесь діло і молодші беруться до нього, а з'являється вино, їжа — і ними частують переродженого, то хіба в цьому полягає синівська шаноба?

9

Учитель сказав:

— Я весь день бесідував із Хуеєм; він виявляв таку повну згоду зі мною, що здавався дурним. Та, судячи з того, який він у себе вдома, у ньому є здатність розуміти. Хуей — недурна людина.

10

Учитель сказав:

— Де ховатись людині?

Де ховатись людині,

Якщо бачити, як вона чинить,

Глядіти на те, що вона наслідує,

І знати, що її задовольняє?

11

Учитель казав:

— Хто осягає нове, плакаючи старе,

Той може бути учителем.

12

Учитель сказав:

— Чеснотливий муж не інструмент.

13

Цигун спитав про те, яким має бути чеснотливий муж.

Учитель відповів:

— Він спершу бачить у слові діло, а потім — чинить за сказаним.

14

Учитель сказав:

— Чеснотливий муж співчутливий, але без упередженості.

Мала людина упереджена, але без співчутливості.

15

Учитель казав:

— Марне навчання без думки,
Небезпечні думки без навчання.

16

Учитель сказав:

— Захопленість чужими судженнями приносить тільки шкоду.

17

Учитель сказав:

— Ю! Чи навчити тебе, що таке знання?
Вважай знанням те, що знаєш, і вважай незнанням незнання. Це і є знання.

18

Цзичжан учився, щоб добитись заплати, і Учитель йому сказав:

— Більше слухай, оминаючи все неясне, обережно говори про решту — рідше винуватимуть. Більше спостерігай і сторонись небезпеки, обережно дій в решті — рідше каятимешся. Якщо рідко винуватять за слова і рідко каєшся у своїх учинках, у цьому і знайдеш заплату.

ЗМІСТ

<i>Глава 1.</i>	Навчатися.....	5
<i>Глава 2.</i>	Правитель.....	11
<i>Глава 3.</i>	Вісьмома рядами.....	18
<i>Глава 4.</i>	Там, де людяність.....	27
<i>Глава 5.</i>	Гуньє Чан.....	34
<i>Глава 6.</i>	Ось Юн... ..	44
<i>Глава 7.</i>	Я продовжую.....	54
<i>Глава 8.</i>	Великий первенець	65
<i>Глава 9.</i>	Учитель рідко... ..	72
<i>Глава 10.</i>	У своєму селі.....	82
<i>Глава 11.</i>	Давніше люди, вивчаючи... ..	91
<i>Глава 12.</i>	Янь Юань	101
<i>Глава 13.</i>	Цзилу	113
<i>Глава 14.</i>	Сянь спитав.....	125
<i>Глава 15.</i>	Князь чудотворний з уділу Вей	141
<i>Глава 16.</i>	Молодший	153
<i>Глава 17.</i>	Ян Хо.....	160
<i>Глава 18.</i>	Володар Вей.....	171
<i>Глава 19.</i>	Цзичжан	177
<i>Глава 20.</i>	Яо сказав.....	185